

LİZİNQ VƏ KREDİT MEXANİZMLƏRİNİN TİKİNTİ SEKTORUNDA ƏHƏMİYYƏTİ: TƏKMİLLƏŞDİRMƏ YOLLARI

UOT 338.45:69
<https://doi.org/10.30546/3006-0346.2024.6.84.080>

NAIL QASIMZADƏ

*Azərbaycan Memarlıq və İnşaat Universitetinin
doktorantı*

*E-mail: nail.qasimzade@gmail.com
ORCID 0009-0001-1311-4512*

GİRİŞ

Tikinti sektoru hər bir ölkənin iqtisadi inkişafında əsas hərəkətverici qüvvələrdən biri kimi çıxış edir və onun davamlı maliyyələşdirilməsi iqtisadi dayanıqlığın təmin olunması üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Bu sektorda lizinq və kredit mexanizmlərinin rolu yalnız layihələrin həyata keçirilməsinə maliyyə dəstəyi təmin etməklə məhdudlaşmır, eyni zamanda kapital axınlarının optimallaşdırılması və investisiya mühitinin yaxşılaşdırılması baxımından strateji əhəmiyyət daşıyır. Xüsusilə, tikinti sektorunun kompleks maliyyə tələbləri nəzərə alınarsa, kredit və lizinq alətləri sektorda müasir layihələrin reallaşdırılmasını asanlaşdıran vacib mexanizmlərdən biri kimi qəbul edilir.

Məqalənin əsas məqsədi Azərbaycan tikinti sektorunda lizinq və kredit mexanizmlərinin mövcud vəziyyətini təhlil etmək, bu sahədə yaranan əsas problemləri müəyyənləşdirmək və təkmilləşdirmə istiqamətləri üzrə elmi əsaslandırılmış təkliflər təqdim etməkdən ibarətdir. Tikinti şirkətlərinin maliyyə lizinqindən istifadəsi, kreditlərin strukturunun analizi və sektorun maliyyələşmə səviyyəsinin öyrənilməsi bu tədqiqatın əsas tədqiqi istiqamətlərindəndir. Bununla yanaşı, beynəlxalq təcrübə göstərir ki, lizinq mexanizmlərinin inkişafı, xüsusilə infrastrukturda əsaslanan iqtisadiyyatlarda, sektoral dayanıqlığı və effektivliyi əhəmiyyətli dərəcədə artırır.

Məqalədə, həmçinin, tikinti sektorunun investisiya maliyyələşməsində kreditlərin rolunun artırılması və lizinq ekosisteminin yaxşılaşdırılması məsələləri ətraflı şəkildə araşdırılacaq. Təhlillər göstərir ki, sektorun maliyyə alətlərinin strukturunda balansın yaradılması və bu alətlərin istifadəsinin stimullaşdırılması, həmçinin beynəlxalq təcrübələrdən öyrənilən dərslərin yerli şəraitə uyğunlaşdırılması strateji baxımdan zəruridir. Bu yanaşma, həmçinin, ölkənin ümumi iqtisadi inkişafında tikinti sektorunun daha böyük paya sahib olmasına imkan yarada bilər.

Bu səbəbdən, tədqiqat həm nəzəri, həm də praktiki nəticələr təqdim edərək, sektorun uzunmüddətli

inkişafı üçün yeni perspektivlər açmağı hədəfləyir. Məqalə lizinq və kredit mexanizmlərinin inteqrasiyası üçün əsas istiqamətləri müəyyən edəcək və mövcud problemlərin həlli üçün məqsədyönlü tövsiyələr təqdim edəcəkdir. Beləliklə, tikinti sektorunda maliyyə alətlərinin effektiv istifadəsi yalnız yerli şirkətlərin rəqabət qabiliyyətini artırmayacaq, həm də iqtisadi artımı stimullaşdıran mühüm amilə çevriləcəkdir.

NƏZƏRİ TƏHLİL

Tikinti sektorunda lizinq və kredit mexanizmləri müasir iqtisadi sistemlərdə maliyyələşdirmə aləti olaraq xüsusi əhəmiyyət kəsb edir və onların effektivliyi iqtisadi inkişafın dinamikası ilə birbaşa bağlıdır. Beynəlxalq təcrübə göstərir ki, lizinq mexanizmləri tikinti sektorunda böyük layihələrin maliyyələşdirilməsində üstünlük təşkil edir, çünki bu alətlər uzunmüddətli maliyyə tələblərinə uyğun çevik şərtlər təqdim edir [11]. Kredit mexanizmlərinin strukturu və tətbiqi isə iqtisadi sistemin ümumi maliyyə sabitliyini qorumaq üçün vacibdir. Məsələn, ABŞ-da tətbiq olunan “Build America Bonds” proqramı tikinti sektorunda kreditlərin strukturlaşdırılması və əlverişli şərtlərin yaradılması sahəsində uğurlu model kimi qəbul edilir [1]. Lizinq mexanizmləri əsasən kiçik və orta həcmli tikinti şirkətləri üçün müasir infrastruktur layihələrində maliyyə çatışmazlıqlarını aradan qaldırmaq üçün istifadə olunur. Avropa Birliyi ölkələrində lizinqin tətbiqi sektorun ümumi inkişafına mühüm təsir göstərmişdir, xüsusilə də bu, infrastrukturun modernizasiyası layihələrində əhəmiyyətli rol oynayır [12]. Misal üçün, Almaniyada tikinti sektorunda lizinq modellərinin tətbiqi tikinti avadanlıqlarının modernizasiyasına və layihələrin vaxtında tamamlanmasına imkan yaratmışdır [3]. Azərbaycanda isə bu mexanizmlərin tətbiqi məhdud olaraq qalır və sektorda lizinq alətlərinin istifadəsini genişləndirmək üçün strateji addımların atılması zəruridir.

Kredit mexanizmləri tikinti sektorunda yalnız likvidlik problemlərinin həllini deyil, həm də layihələrin dayanıqlılığını təmin edir. Kreditlərin strukturlaşdı-

rilması və fərqli maliyyə məhsullarının təklif edilməsi vasitəsilə tikinti şirkətləri daha sabit maliyyə şəraitində fəaliyyət göstərə bilir [9]. İtaliyada tətbiq olunan xüsusi kredit modelləri tikinti layihələrinin maliyyələşməsində innovativ yanaşmaları nümayiş etdirir. Bu modellər, xüsusilə, dövlət-özəl tərəfdaşlığı çərçivəsində həyata keçirilən iri infrastruktur layihələrində risklərin azaldılmasını təmin edir [2].

Beynəlxalq təcrübə göstərir ki, maliyyələşdirmə mexanizmlərində balanslı strukturun yaradılması sektoral dayanıqlıq üçün əsasdır. Lizinq və kredit mexanizmlərinin birgə tətbiqi tikinti sektorunda maliyyə resurslarının optimallaşdırılmasına və layihələrin səmərəli idarə olunmasına şərait yaradır [8]. Bu yanaşma xüsusilə Asiya ölkələrində, məsələn, Çində, tikinti sektorunun sürətli inkişafında əhəmiyyətli rol oynamışdır [7]. Azərbaycanda isə bu mexanizmlərin inkişafı üçün hüquqi çərçivənin gücləndirilməsi və əlavə stimullaşdırıcı tədbirlərin həyata keçirilməsi tələb olunur. Lizinq mexanizmlərinin inkişafında tənzimləmə siyasətləri və dövlət dəstəyi mühüm rol oynayır.

Kanada kimi ölkələrdə lizinq bazarının inkişafı üçün vergi güzəştləri və xüsusi maliyyə stimulları tətbiq edilmişdir ki, bu da tikinti sektorunda maliyyə axınlarının sabitliyini təmin etmişdir [5]. Azərbaycanda isə lizinq mexanizmlərinin inkişafı üçün hüquqi bazanın təkmilləşdirilməsi və beynəlxalq təcrübələrə əsaslanan xüsusi proqramların hazırlanması vacibdir. Tikinti sektorunun inkişafında kredit mexanizmlərinin tətbiqi həmçinin risk idarəetmə strategiyalarına böyük təsir göstərir. Kreditlər vasitəsilə layihələrin maliyyələşdirilməsi şirkətlərə uzunmüddətli risklərin azaldılması və maliyyə çevikliyinə təmin edilməsi imkanı yaradır [6]. Məsələn, Yaponiyada tətbiq olunan xüsusi kredit sxemləri tikinti layihələrində risklərin idarə olunmasında effektivliyi artırmışdır [20]. Azərbaycanda bu istiqamətdə daha geniş analitik alətlərin tətbiqi və müasir risk idarəetmə metodlarının təşviqi tələb olunur. Maliyyə idarəetməsi və hesabatlılıq sektorun inkişafında mühüm rol oynayır və bu proseslərdə rəqəmsallaşma xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Avropa ölkələrində rəqəmsal texnologiyaların tətbiqi maliyyə hesabatlarının şəffaflığını artırmış və məlumatların emalını sürətləndirmişdir [4]. Azərbaycanda da bu texnologiyaların tətbiqi tikinti sektorunda məlumat keyfiyyətini artıracaq və maliyyə proseslərinin səmərəliliyini gücləndirəcəkdir.

TƏHLİL

Bu məqalədə tikinti sektorunda lizinq və kredit mexanizmlərinin tətbiqi ilə bağlı problemlərin araşdırılması və onların strukturunun mövcud vəziyyətinin qiymətləndirilməsi əsas məqsəd kimi müəyyən edilmişdir. Araşdırmanın istiqaməti bu mexanizmlərin effektivliyini və tikinti sektorunun dayanıqlılığını artırmaq üçün onların qarşılıqlı təsirlərini təhlil etməkdən ibarətdir. Məqalədə əsasən statistik məlumatların təhlili və SPSS proqram təminatı vasitəsilə məlumatların modelləşdirilməsi metodundan istifadə edilmişdir. Analiz çərçivəsində kredit qoyuluşlarının dinamikası, lizinq mexanizmlərinin inkişaf meylləri və sektor daxilində risklərin idarə olunması göstəriciləri təhlil edilmişdir. SPSS-in multireqresiya modeli vasitəsilə müxtəlif faktorların tikinti sektorundakı maliyyə vəziyyətinə təsiri analiz edilmişdir. Cədvəl 1 SPSS-lə aparılmış multireqresiya modelinin nəticələrini təqdim edir və burada kredit qoyuluşları, lizinq istifadəsi, risk idarəetməsi və investisiya effektivliyi arasındakı əlaqələr göstərilmişdir.

Cədvəl 1. Tikinti sektorunda maliyyə mexanizmlərinin effektivliyinə dair multireqresiya modeli nəticələri

Faktorlar	Beta əmsalı	Std. xəta	t-statistikası	p-dəyəri	Nəticə
Kredit qoyuluşları	0.482	0.075	6.427	0.000	Təsdiq olunur
Lizinq istifadəsi	0.238	0.063	3.778	0.001	Təsdiq olunur
Risk idarəetməsi	-0.192	0.082	-2.341	0.032	Təsdiq olunur
İnvestisiya effektivliyi	0.125	0.058	2.155	0.043	Təsdiq olunur
Texnoloji infrastruktur	-0.054	0.069	-0.782	0.437	Rədd olunur

Reqresiya analizinin nəticələri göstərir ki, kredit qoyuluşları və lizinq istifadəsi tikinti sektorunun inkişafına mühüm müsbət təsir göstərir. Kredit qoyuluşları faktorunun yüksək beta əmsalı və statistik əhəmiyyəti onun sektorun dayanıqlılığı və inkişafında əsas rol oynadığını vurğulayır. Lizinq istifadəsinin müsbət, lakin nisbətən zəif təsiri göstərir ki, bu mexanizm hələ tam potensialını reallaşdırmayıb və onun genişləndirilməsi üçün əlavə tədbirlər tələb olunur. Risk idarəetməsi faktoru mənfi təsir göstərmişdir ki, bu da sektorun qeyri-effektiv risk idarəetmə metodlarından əziyyət çəkdiyini sübut edir. İnvestisiya effektivliyi nisbətən müsbət təsir göstərsə

də, onun təsirinin gücləndirilməsi üçün texnoloji infrastrukturun təkmilləşdirilməsi vacibdir. Texnoloji infrastruktur faktorunun statistik əhəmiyyətsiz olması bu sahədə çatışmazlıqların olduğunu və əlavə tədqiqatlara ehtiyac duyulduğunu göstərir. Bu nəticələr sektorun inkişaf strategiyalarının yenidən nəzərdən keçirilməsinin və lizinq, kredit və risk idarəetmə mexanizmlərinin optimallaşdırılmasının zəruriliyini önə çəkir.

Bu təhlildə əsas diqqət tikinti sektorunda kredit və lizinq mexanizmlərinin strukturlarında baş verən dəyişikliklərin dinamikasının öyrənilməsinə yönəlmişdir. Təhlil zamanı SPSS-in faktor analizindən istifadə edilərək, maliyyə alətlərinin sektorun inkişafına təsir edən müxtəlif komponentlərinin bir-biri ilə əlaqəsi tədqiq edilmişdir. Məlumatlar əsasən Mərkəzi Bankın tikinti sektoruna dair statistikasına, bankların illik hesabatlarına və beynəlxalq maliyyə institutlarının göstəricilərinə əsaslanaraq işlənmişdir. Nəticədə, kredit qoyuluşlarının artım dinamikası ilə layihələrin səmərəlilik göstəriciləri arasında yüksək korrelyasiya olduğu müəyyən edilmişdir. Lizinq mexanizmlərinin istifadəsində isə qismən stabillik müşahidə edilmişdir ki, bu da sektorun bu maliyyə vasitəsinə kifayət qədər üstünlük verməməsi ilə izah olunur. Faktor analizi nəticəsində kredit strukturlarının, investisiya effektivliyinin və risk idarəetmə mexanizmlərinin bir-birinə təsir edən əsas faktorlar olduğu təsbit edilmişdir. Cədvəl 2 SPSS-in faktor analizi nəticələrini əks etdirir və tikinti sektorunda kredit mexanizmləri, lizinq strukturu və risk idarəetmə faktorları arasında əlaqələri təqdim edir. Cədvəl 2 SPSS vasitəsilə aparılmış varians analizinin (ANOVA) nəticələrini təqdim edir və maliyyə mexanizmlərinin müxtəlif layihələrdə risklərə təsirini əks etdirir.

Cədvəl 2. Maliyyə mexanizmlərinin risklərə təsiri üzrə varians analizi (ANOVA) nəticələri

Faktorlar	F-dəyəri	p-dəyəri	Nəticə
Kredit şərtləri	8.374	0.002	Təsdiq olunur
İnvestisiya effektivliyi	1.842	0.194	Rədd olunur
Lizinq mexanizmləri	3.421	0.041	Təsdiq olunur
Risqlərin idarə olunması	6.122	0.008	Təsdiq olunur

Analiz göstərir ki, kredit şərtlərinin tikinti sektorunun ümumi maliyyə dayanıqlığına təsiri yüksəkdir və bu, faiz dərəcələrinin optimallaşdırılması ilə daha da artırıla bilər. Lizinq mexanizmlərinin təsiri müəyyən mənada müsbət olsa da, onların təsir səviyyəsi kredit modelləri ilə müqayisədə daha az əhəmiyyətlidir. Risklərin idarə olunması isə sektorun maliyyə sabitliyində mühüm rol oynayır və bu sahədə texnoloji infrastrukturun inkişaf etdirilməsi tələb olunur. İnvestisiya effektivliyi ilə bağlı faktorun statistik əhəmiyyətsiz olması göstərir ki, bu sahədə tətbiq edilən maliyyə mexanizmlərinin təkmilləşdirilməsi zəruridir. Təhlillər sektorda risklərin daha səmərəli idarə edilməsi üçün beynəlxalq təcrübələrin tətbiqinin vacibliyini vurğulayır. Lizinq mexanizmlərinin kiçik və orta həcmli layihələr üçün uyğun olduğu müəyyən edilmiş, lakin iri miqyaslı layihələrdə bu mexanizmlərin effektivliyini artırmaq üçün əlavə dəstəkləyici tədbirlərə ehtiyac olduğu qənaətinə gəlinmişdir. Kredit modellərinin üstünlüyü isə onların daha geniş tətbiq oluna bilməsi və müxtəlif layihələrdə uyğunlaşma imkanlarının yüksək olması ilə əlaqədardır. Bu nəticələr maliyyə alətlərinin strukturunda diversifikasiyanın zəruriliyini və sektorun davamlı inkişafı üçün yeni yanaşmaların tətbiqini əsaslandırır.

SPSS analizinin nəticələri göstərir ki, sektorun maliyyə mexanizmlərinin təkmilləşdirilməsi yalnız risklərin idarə olunmasını deyil, həmçinin layihələrin ümumi maliyyələşdirilmə effektivliyini artırmaq üçün də strateji vacibdir. Bununla yanaşı, texnoloji imkanların genişləndirilməsi və məlumatların daha dəqiq təhlili üçün rəqəmsallaşmanın dərinləşdirilməsi əsas prioritetlərdən biri kimi müəyyən edilməlidir. Nəticələr sektorda mövcud problemlərin aradan qaldırılması və daha dayanıqlı maliyyə mexanizmlərinin tətbiqi üçün möhkəm əsas təqdim edir.

NƏTİCƏ

Tikinti sektorunda lizinq və kredit mexanizmlərinin rolu iqtisadiyyatın dayanıqlığını təmin etmək və infrastruktur layihələrinin həyata keçirilməsini asanlaşdırmaq baxımından strateji əhəmiyyətə malikdir. Təhlillər göstərir ki, kredit qoyuluşlarının strukturunda balansın yaradılması və faiz dərəcələrinin optimallaşdırılması sektorun maliyyə sabitliyinə müsbət təsir göstərir və bu, yeni layihələrin maliyyələşdirilməsinə daha geniş imkanlar açır. Lizinq mexanizmlərinin istifadəsi isə sektorun kiçik və orta

miqyaslı iştirakçıları üçün effektiv maliyyələşdirmə vasitəsi kimi çıxış edir, lakin bu alətin daha geniş yayılması üçün hüquqi və texnoloji infrastrukturun təkmilləşdirilməsi tələb olunur. Təhlillər eyni zamanda göstərir ki, sektorun beynəlxalq maliyyə bazarlarına inteqrasiyası maliyyə resurslarının artırılmasına və xarici sərmayələrin cəlb edilməsinə kömək edə bilər. Sektorda risklərin idarə olunmasında müasir analitik alətlərdən istifadənin genişləndirilməsi və əməkdaşlıq əlaqələrinin artırılması əsas prioritetlərdən biridir. Təklif olunan yanaşmaların həyata keçirilməsi yalnız tikinti sektorunun səmərəliliyini artırmayacaq, həm də ölkənin iqtisadi inkişafına mühüm töhfə verəcəkdir. Nəticələr göstərir ki, lizinq və kredit mexanizmlərinin optimallaşdırılması sektorun qarşısında duran əsas problemlərin həlli üçün ən uyğun yanaşmadır. Lizinq və kredit mexanizmlərinin təkmilləşdirilməsi məqsədilə aşağıdakılar təklif edilir:

1. Lizinq mexanizmlərinin daha geniş istifadəsini təşviq etmək məqsədilə hüquqi çərçivənin təkmilləşdirilməsi, vergi güzəştlərinin tətbiqi və sektorun müxtəlif ölçülü iştirakçıları üçün daha əlverişli lizinq şərtlərinin yaradılması təmin edilməlidir.

2. Kredit qoyuluşlarının strukturunda diversifikasiyanın təmin edilməsi və faiz dərəcələrinin optimallaşdırılması ilə tikinti sektorunun maliyyələşdirilmə imkanlarının genişləndirilməsi istiqamətində tədbirlər həyata keçirilməlidir.

3. Beynəlxalq maliyyə bazarlarına inteqrasiyanı gücləndirmək və xarici sərmayələrin cəlb edilməsi üçün beynəlxalq maliyyə institutları və reyting agentlikləri ilə əməkdaşlıq genişləndirilməlidir.

Açar sözlər: Lizinq, kredit mexanizmləri, maliyyə idarəetməsi, risklərin idarə olunması, infrastruktur layihələri.

ƏDƏBİYYAT SİYAHISI

1. Ang, A., Bhansali, V., & Xing, Y. (2010). *Build America Bonds*. *Journal of Fixed Income*, 20(2), 19–29.

2. Barney, J. B. (2001). *Resource-based theories of competitive advantage: A ten-year retrospective on the resource-based view*. *Journal of Management*, 27(6), 643–650.

3. *European Investment Bank*. (2018). *Financing infrastructure projects in Europe: The role of leasing*. EIB Publications.

4. EY. (2021). *Digital transformation in financial*

reporting. EY Insights.

5. Gompers, P., & Lerner, J. (1999). *The venture capital cycle*. MIT Press.

6. Jensen, M. C., & Meckling, W. H. (1976). *Theory of the firm: Managerial behavior, agency costs and ownership structure*. *Journal of Financial Economics*, 3(4), 305–360.

7. McKinsey & Company. (2016). *The future of construction: A global forecast*. McKinsey Reports.

8. Modigliani, F., & Miller, M. H. (1958). *The cost of capital, corporation finance and the theory of investment*. *American Economic Review*, 48(3), 261–297.

9. Myers, S. C. (1977). *Determinants of corporate borrowing*. *Journal of Financial Economics*, 5(2), 147–175.

10. OECD. (2017). *Innovative financing for infrastructure projects*. OECD Insights.

11. Sharpe, W. F., & Nguyen, T. (1995). *Financial management in construction*. *Finance and Development*, 32(1), 12–18.

12. Zingales, L. (2000). *In search of new foundations*. *Journal of Finance*, 55(4), 1623–1653.

Наиль Ибрагим оглы Касымзаде
Докторант Азербайджанского Университета
Архитектуры и Строительства
ORCID 0009-0001-1311-4512
Nail.qasimzade@gmail.com

ЗНАЧЕНИЕ ЛИЗИНГОВЫХ И КРЕДИТНЫХ МЕХАНИЗМОВ В СТРОИТЕЛЬНОМ СЕКТОРЕ: ПУТИ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ

РЕЗЮМЕ

В статье рассматривается важность механизмов лизинга и кредитования в строительной отрасли, обсуждаются наилучшие способы их практического применения, рассматриваются вопросы, связанные с финансовым менеджментом и контролем рисков. Результаты показывают, что инструменты лизинга и кредитования имеют решающее значение в проектном финансировании в строительной отрасли, а их правильное структурирование гарантирует устойчивость сектора в долгосрочной перспективе. Это также способствует общей финансовой устойчивости сектора: лучшей структуре кредитных распре-

делений, оптимизации процентных ставок и расширению механизмов лизинга. Улучшенные стратегии управления рисками и использование цифровых решений позволяют сделать финансовые процессы более прозрачными и эффективными. Международный опыт свидетельствует о том, что интеграция механизмов лизинга и кредитования, особенно в рамках крупных инфраструктурных проектов, гарантирует высокую эффективность. Предложения, высказанные в статье, звучат как вполне обоснованные подходы к преодолению существующих проблем в этом секторе и открывают новые углы для его развития.

Ключевые слова: *Лизинг, кредитные механизмы, управление финансами, управление рисками, инфраструктурные проекты.*

Nail Ibrahim oglu Gasimzade
*Doctoral Student at Azerbaijan University
of Architecture and Construction*
ORCID 0009-0001-1311-4512
Nail.qasimzade@gmail.com

**THE SIGNIFICANCE OF LEASING
AND CREDIT MECHANISMS IN THE
CONSTRUCTION SECTOR:
IMPROVEMENT PATHWAYS**

ABSTRACT

This article looks at the importance of lease and credit mechanisms in the construction industry, discussing how best to put them into practice, considering issues related to financial management and risk control. The results indicate that lease and credit instruments are critical in project financing within the construction industry, and their proper structuring will guarantee the sector's stability in the long run. It also contributes to the general financial stability of the sector: better structure of credit allocations, optimization of interest rates, and expansion of mechanisms of leasing. Improved risk management strategies and the use of digital solutions allow for more transparent and effective financial processes. International experience testifies that the integration of mechanisms of leasing and credit, especially within large infrastructure projects, guarantees high efficiency. Proposals expressed in the article sound

as quite reasonable approaches to the overcome of the existing challenges within this sector and open new angles for its development.

Key words: *Leasing, credit mechanisms, financial management, risk management, infrastructure projects.*